

A társadalom fele...

Férfismerősem, aki egyébként évtizedek óta aktív szereplője a mozgalmi életnek, azt találta mondani: ha meghallja azt a szót: nőpolitika, kikapcsolja a tévét, a rádiót, ha értekezleten van, legszívesebben fölállna és elszaladna, ha újságban olvas róla, „átugorja” a cikket. Hogy miért? Mert annyit beszéltünk már róla, és aligha akad ember, aki újat tud mondani ezzel kapcsolatban.

Mindez igaz. Csak hogy hány meg hány férfi és nő be sem kapcsolja a tévét, a rádiót, nem vesz kezébe újságot, ha mégis, nem hallja, nem látja meg a körülötte való világ változásait. Ezért van még manapság is oly sok szakképzetlen, élete boldogulását csupán a házasságban kereső fiatal lány, a három műszakban fölörökött feleség és anya mellett odahaza lábát lógató férfinépség, ezért tünik még városokban is, nemcsak faluhelyen szentségtörésnek, ha egy nő könyvet a kezében „lustálkodik”, netán „kiöltözve” elmegy a művelődési otthon vagy a helyi népfőntbizottság rendezvényére. Egyszóval: hiába beszélünk oly sokat a nőpolitikáról, úgy tünik, még nem eleget, hisz a köztudat lassú léptekkel követi a valóságból táplálkozó szándékokat.

Hosszú évekig egyik fő feladata lesz még a népfőntnek is, hogy ahol csak teheti, mondja, mondogassa: ne elégedjenek meg az asszonyok a mesterségesen szűkre szabott világgal, amelyben a nagyanyák, úkanyák mozogtak. Azért se hunyhunytak szemet a mai, teljes valóság egy-egy jelensége előtt, mert ők maguk is ebben a világban élnek. A magyar társadalom 51 százaléka nő. Bármint tesznek, bármint akarnak, bármire mondanak igent vagy nemet, befolyásolják mai életünket. S nem mindegy, miként vélekednek a világ és hazánk eseményeiről, gondjainkról, terveinkről. Hisz anyaként a jövőt is építik ezek az asszonyok.

A családon belül valószínűleg meg is marad a nő főszerepe, hisz érzelmi gazdagsága különösen alkalmas az együvé tartozók összekovácsolására, testileg-lelkileg egészséges emberek szárnyra bocsátására. Ezt az örök asszonyi hivatást azonban csak tartalmasabbá, gyümölcsözőbbé teszi az intelligencia, a világ dolgaiban való tájékozottság, és a helytállás példája.

Hogy ki mikor, mit gondoljon, hogyan vélekedjen a világról, arra nem lehet receptet adni. A valóság ismerete azonban alapvető követelmény ahhoz, hogy íté-

letet mondjunk, a hogyan tovább kérdésre átgondolt, realis választ adjunk, és a lehető legcélravezetőbben cselekedjünk. A népfőntnőbizottságainak éppen ehhez kell segítséget nyújtaniuk. Ezt hangsúlyozta nemrégiben Szegeden jártakor Lerch Józsefné, a Hazafias Népfőnt Országos Tanácsának csoportvezetője is a megyei népfőnt nőbizottsági ülésén. A gazdasági élet változásainak, gondjainak, terveinknek ismerete nélkül aligha tud hasznosan, összehangoltan, nemzeti érdekeinknek megfelelően tevékenykedni ez a feltársadalomnyi asszony. Még akkor sem, ha jóllehet, egyenként valamennyien saját és gyermekeik életét szebbé, jobbá, gazdagabbá szeretnék tenni.

Először is tisztában kell lennünk gazdasági életünk külső és belső tényezői okozta változásaival, azzal, hogy nincs az országnak annyi elosztható pénze, mint öt-hat esztendeje volt. A politikai, társadalmi célok mindegyikét nem tudjuk elérni egyik napról a másikra. Ez indokolja a visszafogottabb tervezést, a beruházások rangsorolását. Az ésszerű sorrend nem mindig jelent szükségképpen kevesebbet is. Ha egy közszolgát választás elé állít a költségvetés: művelődési házat vagy óvodát építsenek, bizonyára a gyermekintézmény lesz az elsőbbség. Ez persze nem jelenti azt, hogy a kultúrathonról le kellene mondaniuk. A „nem most” nem egyenlő azzal, hogy soha.

A következő években meg kell tanulnunk takarékoskodni. A szellemi és anyagi energiák ésszerű felhasználásáról van szó, nem lefaragásukról. Ezzel pedig hamarabb lehet gyarapodni, mint a pocskolással. Az okos ötletben, a hasznos gondolatban, a társadalmi összefogásban, a tisztességes munkában rengeteg tőke rejlik. Nehéz helyzetekben az ember rendkívül találékony tud lenni, hogy talpon maradjon. A közösség érdekében is ki lehetne bontakoztatni ezt a találékonyságot. Csak hogy aki ezért törí magát, hagyja ki, hadd élvezze egyéni életében az ezért járó több fizetséget. Lett legyen nő vagy férfi.

Az elmúlt évtizedekben sikerült fölépíteni a lányokban a tanulási kedvet, olyannyira, hogy a ló másik oldalára esve már eldőlt a pályáról is számot adhatunk — az ipar nem kis bánatára. A jövőben újabb szakmákat kell megismertetni a lányokkal, amelyeket

a megrögzött hagyomány csak a férfiak számára tartott fenn. Egy nevezőre kell hozni a közfelfogást és az élet-igényeit: még mindig sok szülő álmodik adminisztrátori állást lányának, ahe-lyett, hogy az alkotás örömeit érző szakmunkást nevelne belőle.

A képzett, tájékozott asszonyok szívesebben vállalnak társadalmi megbízatásokat is, könnyebben szólnak föl az értekezleteken, persze, ha azok nemcsak formális fórumai a szocialista demokráciának. Márpedig ezt a luxust nem engedhetjük meg magunknak, amikor minden ötlet, ésszerű javaslat pénzt ér.

Laza a munkafegyelem. Évek óta mondjuk. Főlerősödtek ezek a hangok. Sokszor az anyasággal „takaródoz” nőkkel kapcsolatban. Igaz, akadtak jónéhányan, akik visszaélnék az anyáknak nyújtott társadalmi kedvezményekkel. De a munkahelyen csak egy dolog lehet az elbírálás alapja: a teljesítmény, a munka minősége. Nem az számít, férfi vagy nő, szülő-e vagy sem az illető: mit tett le az asztalra. Föltételezhető, mindezt fegyelmezt munkával lehet elérni. Hány gyárban dolgozó asszony számára ismerős a történet: vésztörvényszéket ültet az anya fölött, aki munkakezdet után 2 perccel „esett be” az üzemi kapuján. Holott jóllehet, ő intenzíven dolgozik hét órán át, szép, hibátlan munkadarabok kerülnek ki a keze közül, míg pontosan érkező kartársnője öt-hat órán át selejtet gyárt. Azért sem a dolgozó nőt hibáztatnám, hogy a vállalati büfében vásárolja meg a családnak valót: tegyen a kereskedelem róla, hogy szombat délelőtt vagy hétköznap ot után friss kenyér, stb. várja őt a kőzértben is.

Mert nehéz ám egyformán tisztességgel teljesíteni a munkahelyi és a családi hivatást. Márpedig a társadalom elvárja ezt az asszonyoktól. A szolgáltatások, a kereskedelem, a háztartási gépeket gyártóipar, a gyermekintézmények hálózata, odahaza a férj és a nagyobb gyerekek sokkal, de sokkal több gondot vehetnének le a vállalkról. De a gyárban, a pultr mögött, a katedrán senki nem végezheti el helyette munkája töredékét sem. Egy országnyi család is számít a helytállására.

Chikán Ágnes

Harminc éve a kereskedelemben

Mintha hiányozna valami az eladói pályát választóknak. Az iskolában is ritkán javasolják a jó tanulókat kereskedőnek. Erős a közhitel, hogy a pultr mögött nincs szükség különösebb képességekre.

— Ez koránt sincs így, állítja dr. Gráf Imre, a szegedi Centrum Áruház áruforgalmi igazgatója. A jó elárúsonként legalább a szakmáját kell ismernie, de emberismeretre is szüksége van. Szinte az első mondat után tudnia kell, hogy milyen hangulatban van a vásárló. Mert akad olyan vevő, aki igényli, hogy többet foglalkozzanak vele, mások beérik a rövid tárgyalagos tájékoztatással. A mi áruházunkat kereskedelmi nagyüzemnek szoktam nevezni. Ugyanis mindegyik osztályon más az eladók dolga. A műszaki cikkek eladásához szakismeret is kell, de a készruhákat például zömében önkiszolgáló módon árusítjuk. Ez azért is előnyös, mert könnyebben választhat a vásárló. Viszont hátrányos lehet, mert így a kereskedő kevesebbet beszél a vevővel. Mint régi szakmabeli, fontosnak tartom, hogy az eladók, s a vevők között is alakuljon ki közvetlen kapcsolat. Csak így őrizheti meg

a kereskedő a legfontosabb erényét, a türelmet.

— A vásárlók néha kifogásolják a centrum eladóinak viselkedését, hiányolják az udvariasságot.

— A türelem és az udvariasság egyformán fontos. Persze számításba kell venni azt is, hogy nagy a forgalmunk. Naponta 10–12 ezer fordulnak meg, s a dolgozók elfáradhatnak. Közülük többen családayák, háztartást is vezetnek otthon. Országosan is jellemző, hogy az utóbbi években fokozódott a nők jelentkezők eladónak. Harminc éve, amikor először álltam a pultr mögé, több volt a férfi, és közelebbi kapcsolatban voltunk a vásárlókkal is. Az ideai karácsonyi vásár első napjaiban például megszólított egy asszony: segéd úr, még mindig dolgozik? Vagy huszonnyolc évvel ezelőtt vett tőlem egy edényt. Az ilyen vásárlás akkor negyed-órát is eltartott. Most is megvan a fazék — újságolta. Jólesett, hogy emlékezett rám. Ezen a pályán a legnagyobb öröm, ha a vevő elégedetten távozik az üzletből. Még ma sem szeretem kimondani, hogy ez vagy az áru nincs. Áruforgalmis-ként az a feladatom, hogy biztosítsam a széles választékot. Szerencsére elég régóta

dolgozom a szakmában ahhoz, hogy sok embert ismerjek. Legtöbbjük velem együtt kezdte a kereskedelmi pályát. Szinte tömondatokból is megértjük egymást.

— Napközben szívesen sétálgatok az áruházban. Közben láthatom, mit hiányolnak a vevők, mivel kellene bővíteni az árukészletet, hogyan lehetne tovább javítani az eladók munkáját. Ha elkészül a Domus és a Szeged Nagyrúhá, akkor ezekkel az üzletekkel is állni kell a versenyt. Ez pedig még jobb együttműködést kíván a vezetőktől és az eladóktól egyaránt. Különbözően azt tartom, hogy egy üzletvezetőnek, bármennyire tájékozott és jó szakember, érdemes meghallgatni a beosztottak véleményét is. Csak így ismerheti meg a problémákat, ami elengedhetetlen a közös munkához.

Dr. Gráf Imre nemcsak az elvett igyekszik megfogalmazni, a munkájában is a pontosságra törekszik. A belkereskedelmi Kiváló Dolgozója kitüntetés után az idén novemberben megkapta a belkereskedelmi minisztertől a Kiváló Munkáért kitüntetést is. Ebben közrejárta az a hét és fél év, amit a Centrum Áruházban dolgozott. J. E.

Szeged első fényképészei

Kicsiny terjedelme ellenére is nagyon fontos és értékes művelődéstörténeti adatokat közölt a Délmagyarország december 19-i számában T. Knotik Márta. Jelenlétét növeli, hogy a város-történeti művek — eléggé érthetetlenül — hallgatnak arról a tárgyról, holott mind Reizner, mind Kulinyi könyveinek képanyagát éppen az említették, a szegedi fényképezés úttörői készítették.

Erdemes és illő tehát tovább folytatni a kutatást, és kiegészíteni a hiányzó adatokat. A különféle szegedi címtárakból ugyanis megtudhatjuk az idézett cikkekben keresztnév nélkül idézett fotográfusok teljes nevét is, tisztázhatjuk kapcsolataikat, 1879-ben két fényképész működött Szegeden. Az egyik Bietler Ferencné, a Színház (a mai Kelemen) utcában, a Hági mellett; a másik pedig Letzter és társai a Kereszt (ma Somogyi) utcában, a Hoffer-házban, a Hungária-szálló, azaz a mai akadémiái székház mellett.

Letzter Lázárnak Lauscher Lipót volt a társa; az árvízi képek jó részét ők készítették külön-külön is, közösen is („Letzter és Lauscher”; Letzter és Lauscher”).

1883-ban már Bietler is társat vett maga mellé, és műtermét a Fekete sas (ma Bajcsy-Zsilinszky) utcai Láb-dy-házba helyezte át. Ennek pontos helyét nem tudom, de egy másik adat szerint átjáróház volt a Tisza Lajos (Lenin) körútra. A Letzter és társai cég is elköltözött már a Kölcsey u. 8. sz. alá, a Proféta söröző mellé.

Két új fényképész nevével is találkozunk az 1883-i Szegedi Kalauzban. Garai Izraelnek a Somogyi u. 13. sz. alatt (tehát a Fekete házban), Ravasz Imrénék a Horváth Mihály utcában (valószínűleg a 7. sz. alatt) volt műhelye.

1896-ban már nem találjuk sem Bietlert és társait, sem Letzter és társait. Szerepel Garai J. (talán elírás Garai Izrael helyett, talán a fia) ezúttal a Somogyi u. 24. sz.

alatt, továbbá Gévay Béla a Horvát Mihály u. 7. alatt (bizonyára Ravasz Imre utódja), Kalmár és társa a Széchenyi-tér 3. sz. alatt és Keglovich Emil a Kölcsey u. 8. alatt. Valószínű tehát, hogy Keglovich Emil (1856–1912), aki a századfordulón Szeged legjelentősebb fotográfusa volt, a Letzter-cég utódaként kezdte a városban működését. A hírlapi nekrológok „a város legkiválóbb fényképészeként” emlegetik, és azt mondták róla, hogy mintegy három évtizeden át tevékenykedett itt. Mivel 1883-ban még nevével nem szerepel, két eset lehetséges. Vagy kb. 1882-től már ő volt Letzter társa, vagy kevéssel 1883 után kezdte meg önálló működését Szegeden.

1911-ben már nyolc fényképész működött a városban. Keglovich üzlete a Klauzár tér 7. alá került. A Kölcsey u. 8. alatt most az Auer fiúveket találjuk. Bárdos Sándor a Takaréktár u. 3., a Brenner testvérek a Jókai u. 3., Lintner Ferenc a Széchenyi tér 7., Szilágyi Artúr a Somogyi u. 24., Véber Ferenc a Csongrádi sugárút 14., Weisz Adolf pedig az iskola (Oskola) u. 16. sz. alatt tevékenykedett a szegedi városkép és a szegedi arcok megörökítésén.

Miért tulajdonítunk ezeknek az adatoknak látszólag a kellenél nagyobb fontosságot? Azért, mert az összefüggések és az időrend pontosabb tételével lehetővé tesszük egy-egy megmaradt kép fölvételének időzítését, keltezését. Ha pl. Keglovich nevével találunk város-történeti érdekű képet, legalább tíz évtizeddel közelebb (1883–1912) szoríthatjuk. A rövidebb ideig tevékenykedő fényképészekkel (pl. Ravasz Imre képeivel) még könnyebb lesz a dolgunk: csak a nyolcvanas évekre gyanakodhatunk. Szeged készült történeti monográfiájának képanyagát a szükséges tanulmányok sugalló hiteles időrendben megszerkeszteni csak ezeknek az apró adalékoknak a figyelembevételével lehetséges. Ezért öröndetes T. Knotik Márta kezdeményezése a szegedi fényképészet múltjának feltárására.

Dr. V. M.

Péter László

Kombinát a sivatagban

Egy évvel ezelőtt helyezték üzembe Tadzsiszkisztánban a Javani sztyeppén az óriási méretű helyi Elektrokémiai Kombinátot. Ezzel, s előzőleg a Vahs folyó vízének szabályozásával alaposan megváltozott a vidék arculata. Ez az esemény megfosztotta tartalmától a helység elnevezését. A tadzsik „javan” szó ugyanis „vízszegényt”, „lakatlant” jelent.

A Vahs folyó vize életet hozott a Javani-sztyeppére. Jelenleg 40 ezer hektárnyi öntözött területen a hét gyapottermesztő gazdaság jelentős részét termesztette annak a 900 ezer tonna gyapotnak, amelyet az elmúlt évben Tadzsiszkisztánban be-írtottak. A völgyet öve-

ző hegygerincek csaknem teljesen mészkből, dolomitból állnak, és kőszobagazdagok. A kitermelésükhez szükséges energiát ugyancsak a Vahs szolgáltatja. A folyón, nem egészen negyven kilométerre Javán, befejezéséhez közeledik Közép-Ázsia legnagyobb erőművének, a Nureki Vízerőműnek az építése. A kilenc, egyenként 300 ezer kilowatt teljesítményű aggregátból nyolc már áramot termel.

Az Elektrokémiai Kombinát első terméke, a klórmész, azonnal meghatározta a gyár jelentőségét nemcsak a köztársaság, hanem az egész Szovjetunió gazdaságában.

A felmondás szabályairól

K.S.-né szegedi olvasónk munkahelyén átszervezés van, ezért néhány dolgozót másik vállalatba akarnak áthelyezni. Olvasónk tájékoztatást kér arról, hogy ilyen esetben felmondhat-e a munkáltató annak, aki a felajánlott munkahelyet nem fogadja el. Ha ilyen esetben a munkáltató felmondhat, akkor mennyi a felmondási idő és jár-e ilyenkor felmentési illetmény?

Abban az esetben, ha a dolgozó a felajánlott munkahelyet valamilyen oknál fogva nem fogadja el, a munkaviszonyt a munkáltató az átszervezésre hivatkozva felmondhatja. A felmondási tilalmakra és korlátozásokra azonban ilyenkor is figyelemmel kell lenni, és a munkáltatónak mér-

legelni kell a szociális körülményeket is.

A munkajogi szabályok szerint a felmondási idő tizenöt napot hat hónapig terjedhet a munkaviszonyban töltött időtől és a beosztástól függően. E határokon belül a felmondási idő mértékét a kollektív szerződés határozza meg. Ha a munkáltató mond fel, köteles a dolgozót a felmondási idő egy részére a munkavégzés alól felmenteni. A munkavégzés alól felmentés időtartama, tizenöt-harminc nap között, szintén a kollektív szerződés határozza meg. A munkavégzés alól a dolgozót kívánságának megfelelő időpontban, összefüggően vagy részletekben kell felmenteni. A felmentés idejére az átlagkereset jár a dolgozónak.

A munkaviszony a felmondási idő lejártával szű-

nik meg. A munkáltató felmondása esetére a munkajogi szabály azt is kimondja: ha a dolgozó már a felmondási idő alatt, de a munkavégzés alól felmentés előtt, új munkahelyen kíván elhelyezkedni, a munkáltató köteles a munkaviszonynak a dolgozó által megjelölt időpontban történő megszüntetéséhez hozzájárulni. A megszüntetést követő időre a dolgozót munkabér nem illeti meg. Ha azonban a dolgozót a felmondási idő letelte előtt a munkavégzés alól végleg felmentették, a felmentés időtartamára kifizetett átlagkereset vagy annak arányos részét a munkáltató akkor sem követheti vissza, ha a dolgozó már a felmondási idő tartama alatt új munkaviszonyt létesített és munkába is lépett.